

EIDD 22. Nov 2006

**Manneråk +5
IKT**

Kristin S. Fuglerud

telefon: 22 85 25 00

e-post: kristins@nr.no

5 år etter Manneråk

- ▶ Arbeid for å beskrive situasjonen for funksjonshemmede innenfor 8 ulike områder/delprosjekter
- ▶ Hvert delprosjekt har hatt en delprosjektansvarlig og en referansegruppe (delvis oppnevnt av hhv Sosial- og helsedirektoratet og Dokumentasjonssenteret)
- ▶ Opprinnelig plan at rapporten skulle legges fram på dagen 5 år etter Manneråk (NOU 2001:22), dvs. 29. juni 2006
- ▶ Ble offentliggjort: 23. oktober 2006
 - Rapporten kan lastes ned fra www.dok.no
- ▶ Denne presentasjonen baseres blant annet på kunnskap jeg har fått gjennom dette arbeidet

Oversikt

- ▶ Politiske mål og virkemidler
- ▶ Trender
- ▶ Utbredelse av teknologi,
- ▶ Tilgang til informasjon
- ▶ Situasjonen for personer med ulike funksjonsnedsettelse
- ▶ Muligheter – krav og konsekvenser
- ▶ oppsummering

Politiske mål og virkemidler

Politiske målsettinger

- ▶ Soria Moria
- ▶ eNorge 2009
- ▶ Program for digital kompetanse
- ▶ Åpen kildekode åpne standarder

Virkemidler:

- ▶ Lover
- ▶ Handlingsplan for Universell Utforming
- ▶ Forskning
- ▶ Informasjon/kompetanse
- ▶ Statstikk / kartlegging

Bred enighet om tilgang for alle (bredbånd) tilgjengelighet (Universell Utforming) og åpne standarder

Lover og tilgjengelighet /UU

- ▶ Antidiskrimineringslov?
- ▶ Offentlige anskaffelser (fra Jan 2007)
- ▶ Veileder om arbeid ved dataskjerm
- ▶ Tilgang til informasjon (åndsverkloven)
- ▶ Lov om elektronisk kommunikasjon (ekomloven)
- ▶ Konesesjonslovgiving
- ▶ Lover innen opplæring og utdanning. Bestemmelse om universell utforming av læringsmiljø
 - Lov om universiteter og høyskoler,
 - Lov om fagskoleutdanning
 - Folkehøyskoleloven

Trender – IKT over alt

- ▶ Alle må forholde seg til IKT-produkter og tjenester mobil, digital TV, multimedia, automater, heiser, adgangssystemer, smarthus og etc.
- ▶ Økende grad av og krav til selvbetjening
- ▶ Digital kompetanse og tilgang til informasjon har i dag avgjørende betydning for læring, jobbmuligheter, selvstendighet, deltakelse og demokrati.
- ▶ Dagens IKT-løsninger legger ofte stor vekt på skriftlig og visuell informasjonsformidling.
- ▶ IKT-løsningene stiller ofte store krav til lesing, skriving og evne til abstrakt tenkning.

Kraftig vekst i bruk av PC og Internett

Ca 95% av dem under 50 år har tilgang til Internett (2005)

- ▶ Daglig internettbruk i gruppen 9-79 år økte fra 44 til 55% fra 2004 til 2005.
- ▶ Halvparten av befolkningen (16-74 år) har brukt Internett ved kontakt med det offentlige (siste tre måneder)
- ▶ Stor økning i internetthandel
55% i 2005 mot 40% i 2004
- ▶ Tilgang til PC og internett har sammenheng med utdanning, inntekt (SSB) - og funksjonsnivå!
 - For eksempel har 42 % av trygdede synshemmede tilgang PC hjemme, mens 74% av husholdningene har PC.

Tilgang til informasjon

- ▶ Offentlig informasjon: Kvalitet på nett noe forbedret, gjennomsnittlig 14 poeng for tilgjengelighet, tilsvarende 66,7 % i 2005 mot 62 % i 2004
- ▶ Aviser: nettaviser gjennom taleportal
- ▶ TV: flere timer med teksting og tegnspråk
- ▶ Norsk Film: Prøveprosjekt med teksting
- ▶ Litteratur: lydbøker har økt mye, DAISY-format
- ▶ Internett: Offentlige nettsteder bedre enn andre, men bare 15% tilgjengelige nettsteder i andre sektorer

Teknisk tilgang er nødvendig men ikke tilstrekkelig

- ▶ IKT baserte produkter og tjenester er vanskelige å bruke for ulike grupper. (Tallene sier lite om barrierer f.eks ved:)
 - Utfylling av skjemaer
 - Velge og bestille riktig billett
 - Innhente informasjon og kildekritikk

Eksempler på barrierer:

- ▶ 30% leser og skriver for dårlig i forhold til samfunnets krav
- ▶ 80% av synshemmede opplevde ”ofte eller av og til” at de ikke kunne betjene heis uten hjelp fra andre
- ▶ 78% av synshemmede kunne ikke betjene køordningssystemer på egenhånd

Eksempler på dagens muligheter

- ▶ Innstillinger for tekst type og størrelse farger, tastatur, mus, etc.
- ▶ Tekst til tale (og tale til tekst)
- ▶ Ca 60 % av befolkningen (USA), vil sannsynligvis ha nytte av "tilgjengelig teknologi"
Forrester research på oppdrag fra Microsoft (2003)

Fjernkontroll for fotballnerder

Større muligheter – økte krav – større konsekvenser (1)

Teknologi har bidratt med nye muligheter

- ▶ Selvbetjening hele døgnet
- ▶ Fjerntolking på arbeidsplassen vha. billedtolkning (gjøres permanent)
- ▶ Videokonferanse (delta uten å forflytte seg)
- ▶ Elektronisk handel (handle uten å forflytte seg)
- ▶ FILM og TV: Taleteksting og synstolking

Utfordringer:

- ▶ Få de enkelte IKT-leverandører til å lage tilgjengelige løsninger
- ▶ Få utstyret til å fungere sammen, og over tid (standarder etc.)
- ▶ Ansvar når/hvis utstyret ikke fungerer

Større muligheter – økte krav – større konsekvenser (2)

- ▶ Stadige eksempler på manglende kunnskap og hensyntagen til tilgjengelighet
 - Automater
 - Datasystemer i norske virksomheter
 - Minibanker - Nettbanker – passordkalkulator
- ▶ Manglende bevissthet og kunnskap om universell utforming i IKT bransjen
 - Bare 1 av 4 datastudenter kjente til begrepet
 - Bare 4 av 16 e-forvaltningsprosjekter hadde UU
- ▶ Digital kompetanse og tilgang til informasjon har betydning for læring, jobbmuligheter, selvstendighet, deltakelse og demokrati
FN - Menneskerettigheter – krever tilgjengelig IKT
- ▶ Utbredelse har sammenheng med utdanning, inntekt (SSB)
- og funksjonsnivå!

Oppsummering og anbefalinger

Tilgjengelig IKT er en nøkkel for likeverdig deltagelse i samfunnsliv og arbeidsliv

- ▶ Lover og rettigheter, tidsfrister for IKT
- ▶ Offensiv holdning fra myndighetene
- ▶ Handlingsplan og måling av situasjonen
- ▶ Standardisering og sertifisering
- ▶ Kompetanseheving, informasjon og veiledning
- ▶ Forskning og innovasjon

Hvor mange er funksjonshemmet?

15,4% av personer
mellom 16 og 66% år

Aldersgruppe Andel i %

- ▶ 16-24 6 %
- ▶ 25-39 10 %
- ▶ 40-54 16 %
- ▶ 55-59 26 %
- ▶ 60-66 34 %

(SSB 2005)

Ca 60 % av
befolkningen (USA)
vil sannsynligvis
ha nytte av
"accessible
technology"

(Forrester research på
oppdrag fra Microsoft)

Hvor mange med ulike funksjonsnedsettelse?

- ▶ Syn
 - Synshemmede: ca 130 000
 - Fargeblinde: ca 5% av befolkn.
- ▶ Hørsel
 - Hørselshemmede: ca 600 000
- ▶ Bevegelse
 - Muskel- og skjelettsykd: ca 24%
- ▶ Språk
 - Dyslektikere: ca 500 000
- ▶ Kognitive
 - Ca 30 prosent har lese- og/eller skrivevansker.
- ▶ Sosiale
 - ?

Kognisjon – lesbarhet - syn ?

- ▶ IKT stiller store krav til lesing og skriving
- ▶ 30 % av befolkningen leser og skriver for dårlig i forhold til samfunnets krav
- ▶ Undersøkelse blant folk flest om lesbarhet (MMI intervjuet 1000 personer i 2004)
 - 40% av dem over 40 år hadde problemer med å lese teksten på medisinpakningene
 - Hver 6 hadde problemer med å se displayet på mobiltelefonen sin
 - 30% hadde problemer med å lese teksten på kassalappen
 - 53% av dem over 40 år hadde problemer med å lese teksten på varedeklarasjoner